

Geçici Koruma Altındaki 4-5 Yaşlarındaki Suriyeli Çocukların Sosyal Becerileri ile Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *

Analysis on the Relationship Between Social Skills and Problem Behaviours of Syrian Children Aged 4-5 Under Temporary Protection

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'deki geçici koruma altındaki 4-5 yaş grubu Suriyeli çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesini ve bu beceriler arasındaki ilişkinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma "Karma Desen" kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmada Şanlıurfa ili Eyyübiye ve Haliliye ilçelerinde okul öncesi eğitime devam etmekte olan 300 Suriyeli çocuk ve bu çocukların öğretmenleri ile çalışılmıştır. Araştırmanın nicel verileri "Demografik Bilgi Formu", "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)" ve "Problem Davranış Ölçeği (PDÖ)" kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın nitel verileri ise araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu doğrultusunda yapılan görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Nicel verilerin analizi istatistik paket programı aracılığıyla, nitel verilerin analizi ise içerik analizi tekniğinin kullanılması yoluyla yapılmıştır. Söz konusu araştırmanın nicel boyutundan elde edilen bulgulara göre çocukların problem davranışları ve sosyal becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki mevcuttur. Araştırmanın nitel boyutundan elde edilen bulgulara göre öğretmenler Suriyeli çocuklar hakkında çoğunlukla olumlu görüş belirtmektedirler. Öğretmenlerin Suriyeli çocukların özellikle de şiddet gibi bir takım problem davranışlar gösterdiklerini, çocukların sosyal becerilerinin orta seviyede olduğunu düşündükleri ve iletişimin bu çocukların sosyal becerileri ve problem davranışları üzerinde önemli bir faktör olduğunu düşündüklerini belirttikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitimi, Problem Davranış, Sosyal Beceri, Geçici Koruma, Mülteci.

ABSTRACT

This study aimed to examine the social skills and problem behaviours of 4-5 years old Syrian children under temporary protection in Turkey according to various variables and to determine the relationship between these skills. The research was conducted with the "mixed methods" approach. In this research, 300 Syrian children who were receiving pre-school education in Eyyübiye and Haliliye districts of Şanlıurfa province and their teachers were examined. The quantitative data of the study were obtained by using the "Demographic Information Form", "Preschool Social Skills Assessment Scale (PSSAS)" and "Problem Behaviour Scale (PBS)". The qualitative data of the study were collected through interviews conducted in line with the semi-structured interview form developed by the researchers. The analysis of the quantitative data was made through the statistical package program, and the analysis of the qualitative data was made through the use of the content analysis technique. According to the findings obtained from the quantitative dimension of the research in question, there is a negative significant relationship between children's problem behaviours and social skills. According to the findings obtained from the qualitative dimension of the research, teachers mostly express positive opinions about Syrian children. It has been observed that the teachers stated that Syrian children show some problem behaviours, especially violence, that they think that the social skills of the children are at a moderate level, and that communication is an important factor on these children's social skills and problem behaviours.

Keywords: Preschool Education, Problem Behaviour, Social Skills, Temporary Protection, Refugee.

GİRİŞ

2011 yılında Arap Baharı çerçevesinde Suriye'de gelişen iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (Akkoyunlu-Ertan & Ertan, 2017). Bu bağlamda ilgili alan yazında ülke değiştiren bireylerin ev sahibi ülkede yaşayan toplum ile uyum problemleri gibi çeşitli sorunlar yaşayabildikleri belirtilmektedir (Demirhan & Aslan, 2015). Ne şartlarda gerçekleşmiş olursa olsun göçün çocuklara olan etkisi

Sırma Aydın¹

Zeynep Kurtulmuş²

How to Cite This Article

Aydın, S. & Kurtulmuş, Z. (2023). "Geçici Koruma Altındaki 4-5 Yaşlarındaki Suriyeli Çocukların Sosyal Becerileri ile Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:108; pp:5380-5391. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sss.67419>

Arrival: 29 November 2022
Published: 28 February 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu makale, 1. yazarın "Geçici koruma altındaki 4-5 yaş grubu Suriyeli çocukların sosyal becerileri ile problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0003-3393-9201

² Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-8799-8306.

yadsınamaz düzeydedir (Gümüş & Bilgili, 2015). Tek başlarına ya da aileleri ile başka bir ülkeye gitmek zorunda kalan çocuklar hem gelişim döneminde olmaları hem de göç etme kararı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmamaları sebebiyle risk altındadırlar (Polat, 2007). Göç sürecinde çocuklar temel ihtiyaçlara ve eğitime ulaşamama, ekonomik problemler, çocuk işçiliği, taciz ve tecavüz, sağlıksız koşullarda yaşam sürdürme, ebeveyn kaybı, insan ticareti, çatışma, baskı, cinayet, göç sonrasında ise tüm bu sayılanlara ek olarak ırkçılık ve ayrımcılık, dil problemleri, yabancı düşmanlığı, ruh sağlığının bozulması gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler (Balcıoğlu, 2007; Dedeoğlu & Ekiz-Gökmen, 2011; Atasü-Topçuoğlu, 2012, 58; UNICEF, 2016; Thomas & Lou'dan aktaran Çetingöz & Doğru, 2017). 2022 yılı ekim ayı verilerine göre ülkemizde geçici koruma kapsamında bulunan 0-18 yaş arası Suriyelilerin sayısı 1.747.670'tir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Ülke değiştirmek zorunda kalan Suriyeli çocukların yeni kültüre ve toplumsal rollere uyumlarının zorunlu hale gelmesi, dil ve iletişim şekillerinin değişmesi ve yaşamlarının her alanında ortaya çıkan değişiklikler (Gün, 2016), iletişimde kopukluk (Tanrıku, 2017) ve çevre ile kurulan ilişkilerin dışarısında kalma riski altında olmaları (Riordan, Schaffer, Steawart, 2005) sebebiyle yeni ülkenin dilini bilmeyen bu çocukların uyum problemleri yaşamaları, sosyal becerilerinin yetersiz olması ve tüm bunlara ve göç sırasındaki deneyimlerine bağlı olarak problem davranış göstermeleri olasıdır.

Problem davranışlar, bireyin kendisine ya da çevresindeki diğer insanlara rahatsızlık veya zarar vermesine sebep olabilecek ve içinde bulunduğu toplumun dışında kalmasına yol açabilecek davranışlardır (Kanlıklıçer, 2005; Taner-Derman & Başal, 2013). Balcıoğlu (2017) çocukların davranış ve uyum problemlerini duygusal bozukluklar (saplantı, korku, kuruntu, uyku bozuklukları gibi), davranış bozuklukları (kavgacılık, devamlı hırçınlık, hırsızlık, geçimsizlik, kurallara uymama, başkaldırma gibi), ruhsal bozukluklar (psikoz, içe kapanıklık gibi) ve alışkanlıktaki bozukluklar (Enürezis, tik, parmak emme, kekemelik gibi) olmak üzere 4 başlıkta toplamıştır. Gelişimleri sekteye uğramış olan bu çocukların ileride de psikolojik açıdan tamamen sağlıklı bireyler olmaları beklenemez (Erden & Gürdil, 2009). İkiz, Mete-Otlu ve Ekinci-Vural (2016)'ın yapmış olduğu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında en çok karşılaştıkları problem davranışların sırasıyla, yalan söyleme, yeme alışkanlıklarındaki sorunlar, ebeveynlerden ayrılma kaygısı, kıskançlık, konuşmada bozukluklar ve tırnak yeme problemleri olduğu görülmüştür.

İlgili alan yazında yer alan çalışmalar sosyal beceriler ve problem davranışlar arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır (Hukkelberg, Keles, Ogden & Hammerström, 2019). İnsan, doğduğu günden öldüğü güne kadar çevresiyle sosyal ilişki içerisinde olan, sosyal bir varlıktır. Çevre ile kurulan bu ilişkilerin toplumun devamlılığının, huzurunun ve birliğinin sağlanması için ve birlikte yaşayan bireylerin ilişkilerinin ve yaşamlarının sağlıklı bir şekilde devam etmesi için önemi çok büyüktür. Söz konusu bu sağlıklı ilişkilerin temelleri sosyal beceriler ile atılmaktadır (Samancı & Uçan, 2017). McIntyre (2003)'a göre sosyal beceriler, bireyin diğer bireylerle olumlu sosyal ilişkiler başlatmasını ve bu ilişkileri devam ettirmesini sağlayan, iletişim, karar verme, öz denetim, akran ilişkileri ve problem çözüme becerileridir. Bireyin ilişkilerinde, haklarını koruma ve kullanabilmesinde, toplumsal kurallara uymasında ve sorumluluk almasında sosyal becerilerin önemli bir rolü vardır çünkü birey toplumun bir parçası olduğunun bilincinde olabilmesi ve toplumsal görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesinde sosyal becerilere ihtiyaç duymaktadır (Çubukçu & Gültekin, 2006). Sosyal becerilerin önemi özellikle de çocuklar için çok büyüktür. Sosyal yönden zayıf olan çocuklar gerek mesleki ve akademik hayatlarında gerekse sosyal ve duygusal alanlarda çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Akran kabulü de sosyal becerilerin önemli olduğu bir başka durumdur. Tüm bunlara ek olarak sosyal becerileri yetersiz olan çocuklarda okul içi uyumsuzluk ve kurallara uymama davranışları görülebilmektedir. Bunlara ek olarak sosyal becerileri yetersiz olan çocukların aile sistemine de olumsuz etkilerinin olduğu görülmüştür (Avcıoğlu, 2005; Navaro'dan aktaran Uçar, 2010). Sosyal beceriler, pozitif ilişkileri teşvik eder, bu nedenle tüm çocukların uygun sosyal becerileri öğrenmesi gerekmektedir (Lynch & Simpson, 2010). Okul öncesi dönemin sosyal becerilerin öğrenilmesinde önemi çok fazladır. Bunun sebeplerinden biri, bu dönemde çocukların bireysel farklılıklarının ortaya çıkmaya ve net bir biçimde görülmeye başlamasıdır. Bir diğer sebep ise okul öncesi dönemden ilköğretime geçişte ortaya çıkan sosyal etkileşim güçlükleridir. Çocuklar bu güçlükler sebebiyle akran ihmali ve reddi riski altındadırlar. Ayrıca sosyal beceriler araştırmacılar tarafından akademik başarı için ön şart olarak görülmektedir (Ellioti & Gresham'dan aktaran Karadağ, 2008). Barbaur ve Seefeeldt (1998), okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmekte olan çocukların geliştirmeleri gereken sosyal becerileri paylaşım, demokrasiye katılım, iş birliği ve iletişim şeklinde sıralamıştır. Bireyin hayatının temellerinin atılmaya başlandığı bu dönemde yaşanabilecek fiziksel ve sosyal olumsuzluklar sonraki dönemlerde fiziksel ve zihinsel sağlığı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle çocuklara nitelikli bir öğrenme ortamı sunulmasının önemi büyüktür (Özdemir-Topaloğlu, 2013). Sosyal beceriler, çevre ve diğer bireyler ile pozitif ilişkileri teşvik eden davranışlardır. Tüm çocukların uygun sosyal becerileri öğrenmesi gerekmektedir. Lynch ve Simpson (2010)'a göre bu becerilerden bazıları grup etkinliklerine katılım, yardımseverlik, müzakere, empati gösterme, cömertlik ve problem çözmedir. Ülke değiştiren ve dil problemleri yaşayan çocukların büyük çoğunluğu yeni çevrelerinde arkadaş edinememe gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu durum ise çocukların hem

yeni ülkeye adaptasyonlarını olumsuz etkilemekte, hem de çocuklarda ait olmama ve dışlanma gibi olumsuz birtakım duyguların oluşmasına sebep olabilmektedir (Sayın, Usanmaz & Aslangiri, 2016).

Türkiye’de çok sayıda Suriyeli çocuk vardır. Bu çocuklar ve aileleri kendilerini ülke değiştirmeye zorlayan göç öncesinde yaşadıkları olumsuzlukların yanı sıra göç sırasında ve göç sonrasında da çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ülke değiştiren bu çocukların çeşitli uyum problemleri yaşadıkları, problem davranış ve sosyal becerilerde yetersizlik gibi birçok problemle yüzleştikleri düşünülmektedir. Çocuğun yakın çevresinin onu en çok etkilediği, gelişiminin en hızlı olduğu, kişiliğinin temellerinin atıldığı ve her türlü öğrenmeye açık olduğu okul öncesi dönemde sosyal beceri ve problemleri olarak ifade edilen davranışlarını yönetebilmesi, ilerleyen yıllarda sahip olacağı sosyal becerilerine temel oluşturmaktadır (Gültekin-Akduman, Günindi & Türkoğlu, 2015). Bu nedenle okul öncesi dönemde Suriyeli çocuklarda sosyal beceri ve problem davranışlar, üzerinde durulması gereken kritik konulardır. Bu bağlamda bu çalışmada “Geçici koruma altındaki 4-5 yaşlarındaki Suriyeli çocukların sosyal becerileri ile problem davranışları arasında ilişki var mıdır ve öğretmenlerin Suriyeli çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarına ilişki düşünceleri nelerdir?” sorularına yanıt aranmaktadır.

YÖNTEM

Ülkemizde geçici koruma statüsü altında bulunan 4-5 yaş grubu Suriyeli çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarının bazı değişkenler açısından ele alınmasını ve sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bu çalışma karma modelde yürütülmüştür. Çalışmanın önce nicel, daha sonra nitel verileri toplanmıştır. Karma yöntem ile nitel ve nicel verilerin bütünleştirilerek araştırma verilerinin daha detaylı bir şekilde yorumlanması amaçlanmıştır (Creswell, 2014). Çalışmanın deseni ise açıklayıcı ardışık desendir. Bu desen hem verilerin toplanması hem de analiz edilmesi için nicel aşama ile başlayıp nicel sonuçların açıklanması amacıyla nitel çalışmanın yürütülmesini amaçlar (Creswell, 2014).

Çalışma Grubu

Bu araştırma, birinci aşamada nicel örnekleme, ikinci aşamada ise nitel boyutta amaçsal örnekleme yapılmasını gerektiren iki aşamadan oluşmaktadır.

Nicel Veriler Çalışma Grubu

Bu çalışmada elde edilen nicel verilerin çalışma grubunu 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında Şanlıurfa ili Haliliye ve Eyyübiye ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Müdürlükleri’ne bağlı eğitim kurumlarında eğitimlerine devam etmekte olan 4-5 yaş grubundaki Suriyeli 300 çocuk ve onların 100 öğretmeni oluşturmaktadır. Şanlıurfa ili, geçici koruma altında bulunan Suriyeli bireylerin sayısı dikkate alınarak seçilmiştir. Çalışmanın yürütüleceği okullar tesadüfi (rastgele) örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Çalışma grubu ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan uygun örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin en az bir dönem Suriyeli çocuk ile çalışmış olması temel ölçüt olarak alınmıştır.

Araştırmaya katılan 300 Suriyeli çocuğun %70,7’sini (n=212) 5 yaş, %29,3’ünü (n=88) 4 yaş grubu çocuk oluşturmuştur. Çocukların %66’sı (n=198) anaokulunda, %34’ü (n=102) ise anasınıfında eğitim görmektedir. %53’ünün (n=159) cinsiyeti erkek, %47’sinin (n=141) cinsiyeti kızdır. %50’si (n=150) Haliliye, %50’si (n=150) Eyyübiye ilçesinde ikamet etmektedir. Nicel araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin ise %78’inin (n=78) okul öncesi öğretmenliği, %21’inin (n=21) ise çocuk gelişimi mezunu olduğu; %29’unun (n=29) 20-25 yaş aralığında, %48’inin (n=48) 26-30 yaş aralığında, %12’sinin (n=12) 31-35 yaş aralığında olduğu; %65’inin (n=65) 1-5 yıldır, %26’sının (n=26) 6-10 yıldır, %6’sının (n=6) 11-15 yıldır meslekte çalıştığı; %42’sinin (n=42) daha önce 1-5 Suriyeli çocuk ile çalıştığı, %41’inin (n=41) ise daha önce Suriyeli çocuk ile çalışmamış olduğu; %14’ünün (n=14) 6-10 çocuk ile çalıştığı ve %3’ünün (n=3) ise 11-15 çocuk ile çalıştığı; %79’unun (n=79) 1-5 Suriyeli çocukla, %22’sinin (n=22) 6-10 Suriyeli çocukla ve %9’unun (n=9) ise 11-15 Suriyeli çocukla çalıştığı; %48’inin (n=48) 1-2 yıldır, %33’ünün (n=33) 0-1 yıldır, %12’sinin (n=12) 2-3 yıldır Suriyeli çocuklarla çalıştığı görülmüştür.

Nitel Veriler Çalışma Grubu

Araştırmanın nitel çalışma grubunu Suriyeli çocukların problem davranışlarına ve sosyal becerilerine ilişkin daha detaylı bilgi edinebilmek amacıyla araştırmanın nitel boyutuna katılan 100 öğretmen arasından tesadüfi örnekleme yolu ile seçilen 10 öğretmen oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri, çocuklar ve öğretmenler hakkında bilgi almak için “Demografik Bilgi Formu”, öğretmenler için “Problem Davranışlar Ölçeği (PDÖ)”, “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)” öğretmen formu ve “Yarı Yapılandırılmış Bilgi Formu” kullanılarak elde edilmiştir.

Demografik Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu” hem çocuklar hem de öğretmenler hakkında sorular içermektedir. Öğretmenin; yaşı, mezun olduğu üniversite ve program, çalışma süresi, çalıştığı çocuk sayısı ve yaş grubu, çocuğun; yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, doğum sırası, Türkiye’de yaşama süresi, çocukla birlikte yaşayan aile büyükleri olup olmama durumu, Türkçe bilme durumu, çocuğun ebeveynlerinin yaşı, öğrenim düzeyi, sağ olup olmama durumu gibi bilgilerin elde edilmesine ilişkin soruları içermektedir.

Problem Davranış Ölçeği (PDÖ)

Bu çalışmada Anaokulu ve Okul Öncesi Sosyal Beceri ve Problem Davranış Ölçeği’nin alt ölçeği olan Problem Davranış Ölçeği (PDÖ) kullanılmıştır. 1994 yılında Kenneth W. Merrell tarafından geliştirilen Anaokulu ve Okul Öncesi Sosyal Beceri ve Problem Davranış Ölçeğinin geçerlilik güvenilirlik çalışması ve Türkçeye çevirisi Okyay tarafından yapılmıştır (Okyay, 2008). Daha Sonra Fazlıoğlu, Okyay ve Yılmaz tarafından 2011 yılında geçerlilik ve güvenilirlik çalışması tekrar edilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda 4’lü likert tipindeki ölçeğin 15 madde İç Yönelim Problemi ve 27 madde Dışa Yönelim Problemi olmak üzere 42 madde ve 2 alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir (Fazlıoğlu vd., 2011).

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) Öğretmen Formu

Araştırmada Suriyeli çocukların sosyal becerilerinin ölçülmesi için Ömeroğlu, Büyüköztürk, Aydoğan, Çakan, Kılıç-Çakmak, Özyürek, Gültekin-Akduman, Günindi, Kutlu, Çoban, Yurt, Koğar ve Karayol (2014) tarafından Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesi (OSBEP) kapsamında geliştirilip Türkiye norm çalışmaları yapılan Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinin (OSBED) öğretmen formu kullanılmıştır.

OSBED ölçeği öğretmen formu, 12 madde başlangıç becerileri, 12 madde akademik destek becerileri, 13 madde arkadaşlık becerileri ve 12 madde duygularını yönetme becerileri olmak üzere 49 madde ve 4 alt boyuttan oluşan, 5’li likert tipi derecelendirmeye dayanan bir ölçektir (Ömeroğlu vd., 2014).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu form, okul öncesi öğretmenlerinin Suriyeli çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarına ilişkin düşüncelerini açığa çıkarmayı amaçlayan 9 soru ve Suriyeli çocuklarla çalışma durumlarına yönelik bilgileri içeren 4 soru olmak üzere toplam 13 sorudan oluşmaktadır. Form oluşturulurken okul öncesi eğitimi almakta olan Suriyeli çocuklarla ilgili ulaşılabilen araştırmalar taranmış ve bu araştırmalarda kullanılmış olan ölçme araçları incelenmiştir. Bu araştırmalardan yola çıkarak 15 soru hazırlanmış ve bu sorular alanda uzman olan 3 kişinin görüşüne sunulmuştur. Geri dönüşlerle birlikte soru sayısı 13’e düşürülmüş ve görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel boyutunun verileri her Suriyeli çocuk için öğretmenler tarafından doldurulan Demografik Bilgi Formu, Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) öğretmen formu ve Problem Davranış Ölçeği (PDÖ) ile elde edilmiştir. Her öğretmen ölçekleri en fazla 5 adet çocuk için doldurmuştur. Öğretmenler tarafından doldurulan 343 form tek tek incelenmiş, eksik veri bulduran formlar araştırmaya dâhil edilmemiş ve toplam 300 veri ile araştırma tamamlanmıştır. Formlarda yer alan eksik verilerin ise en çok Suriyeli çocuklar ile ilgili demografik bilgileri içeren sorularda yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nitel aşamasının verileri ise nicel araştırmanın yürütüldüğü 100 okul öncesi öğretmeni arasından rastgele seçilen 10 öğretmen ile yüz yüze yapılan görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Öncelikle bu öğretmenlere araştırma ve kullanılan formlar hakkında bilgi verilmiştir. Her bir görüşme ortalama 15 dakika sürmüştür. Sesli kayıt alınmasına onay veren 7 öğretmenin görüşmeleri ses kayıt cihazı ile kaydedilirken onay vermeyen 3 öğretmenin görüşmeleri el ile tek tek not edilerek kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerinin analizi istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın nitel verilerinin analizi ise içerik analizi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler görüşmenin yapıma sırasına göre Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9 ve Ö10 şeklinde kodlanmıştır. Ayrıca görüşme yapılan öğretmenlerin görüşmelerinden doğrudan alıntılar yapılarak görüşlerini çarpıcı bir biçimde aktarılması amaçlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013).

BULGULAR VE YORUM

Geçici koruma altındaki 4-5 yaş grubu Suriyeli çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarını incelemek amacıyla yapılan araştırmadan elde edilen bulgular nicel ve nitel boyuta yönelik bulgular başlıkları altında tablolar halinde açıklanarak tartışılmıştır.

Nicel Boyuta Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmancının nicel boyutuna yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1: Çocukların Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)'nden Aldıkları Puan Ortalamalarına Ait Betimsel İstatistikler

Alt Boyutlar	N	Min.	Mak.	$\bar{x}$	Sx
Başlangıç Becerileri	300	1	5	2,97	1,03
Akademik Destek Becerileri	300	1	5	3,06	,89
Arkadaşlık Becerileri	300	1	5	3,20	,93
Duygularını Yönetme Becerileri	300	1	5	2,99	,89

Tablo 1'de görüldüğü üzere, çocukların ölçeğin *başlangıç becerileri* alt boyutundan aldıkları minimum puan ortalamaları 1, maksimum puan ortalamaları 5'tir ve alt boyuta ait genel puan ortalamaları $\bar{x}=2,97$ 'dir. *Akademik destek becerileri* alt boyutundan aldıkları minimum puan ortalamaları 1, maksimum puan ortalamaları 5'tir ve alt boyuta ait genel puan ortalamaları $\bar{x}=3,06$ 'dir. *Arkadaşlık becerileri* alt boyutundan aldıkları minimum puan ortalamaları 1, maksimum puan ortalamaları 5'tir ve alt boyuta ait genel puan ortalamaları $\bar{x}=3,20$ 'dir. *Duygularını yönetme becerileri* alt boyutundan aldıkları minimum puan ortalamaları 1, maksimum puan ortalamaları 5'tir ve alt boyuta ait genel puan ortalamaları ise $\bar{x}=2,99$ 'dur. Bulgular, Suriyeli çocukların sosyal becerilerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Alt boyutlara ait ortalama puanlar göz önüne alındığında ise çocukların *arkadaşlık becerileri* puan ortalamalarının ($\bar{x}=3,20$) diğer sosyal beceri alt boyutları puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Literatür incelendiğinde, Sahlı (2018)'nin araştırmasında bu bulgularla benzerlik gösteren bulgulara rastlanmıştır. Endonezya'da okul öncesi eğitime devam etmekte olan çocukların sosyal beceri gelişimlerini incelemeyi amaçladığı çalışmada Sahlı, çocukların sosyal becerilerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde araştırma bulgusunu desteklemeyen çalışmalara da rastlanmıştır. Suriyeli çocukların sosyal uyum ve öfke düzeylerini incelemeyi amaçladığı araştırmasında Öztürk (2017), çocukların sosyal davranışlarının orta düzeyin üzerinde olduğu, okul öncesi çocuklarının teknoloji kullanımları ve sosyal becerilerini incelemeyi amaçladığı araştırmasında Özcan (2018) ise çocukların sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çocukların ortalama düzeyde sosyal becerilere sahip olmasında büyük çoğunluğunun 1 yıldan daha uzun süredir Türkiye'de yaşamakta olmasının etkilerinin büyük olduğu tahmin edilmektedir. Göç edilen ülkede yaşanan süre arttıkça, sosyal becerilerin ve uyumun arttığı (Stevens, Masgoret & Ward, 2007), bu nedenle bulgularda Suriyeli çocukların sosyal becerilerinin orta seviyede olduğu bulgusuna ulaşıldığı düşünülmektedir.

Tablo 2: Çocukların Problem Davranış Ölçeği (PDÖ)'nden Aldıkları Puan Ortalamalarına Ait Betimsel İstatistikler

Alt Boyutlar	N	Min.	Mak.	$\bar{x}$	Sx
Dışa Yönelim Problemi	300	,00	2,85	,88	,70
İçe Yönelim Problemi	300	,00	2,67	,84	,60

Tablo 2'de görüldüğü üzere, çocukların *dışa yönelim problemi* alt boyutundan aldıkları minimum puan ortalamaları 0, maksimum puan ortalamaları 2,85'tir ve alt boyuta ait genel puan ortalamaları $\bar{x}=0,88$ 'dir. Çocukların *içe yönelim problemi* alt boyutundan aldıkları minimum puan ortalamaları 0, maksimum puan ortalamaları ise 2,67'dir ve alt boyuta ait genel puan ortalamaları $\bar{x}=0,84$ 'tür. Bulgular Suriyeli çocukların düşük seviyede problem davranışlara sahip olduğunu ve *dışa yönelim problemlerinin* ($\bar{x}=0,88$) *içe yönelim problemlerinden* ($\bar{x}=0,84$) daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Benzer şekilde Öztürk (2017)'ün araştırmasında da Suriyeli çocukların düşük düzeyde davranış problemlerine sahip olduğu saptanmıştır. Fakat bu bulguların aksine bazı çalışmalarda göçmen çocuklarda uyum ve davranış problemlerinin sıklıkla görüldüğü belirtilmiştir (Şimşek & Kula, 2018).

Çalışmaya katılan çocukların çoğunluğunun Türkiye'de uzun süredir buldukları için artık ülkeye uyum sağladıkları (Stevens, vd., 2007) ve bu uyumun da Suriyeli çocukların problem davranışlarında azalmayı sağladığı (Webster-Stratton, Reid ve Hammond, 2001) düşünülmektedir.

Tablo 3: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamaları ile Problem Davranış Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Dışa Yönelim Problemi	İçe Yönelim Problemi
Başlangıç Becerileri	-0,20*	-0,37*

Akademik Destek Becerileri	-0,38*	-0,40*
Arkadaşlık Becerileri	-0,46*	-0,47*
Duyularını Yönetme Becerileri	-0,52*	-0,47*

*p<0,01, p<0,05

Tablo 3'te yer alan Pearson Korelasyon analiz sonuçlarına göre; geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların *başlangıç becerileri* alt boyutu ile *dışa yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,203$, $p<0,01$). Benzer şekilde, *başlangıç becerileri* alt boyutuyla *içe yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=-0,376$, $p<0,01$). *Akademik destek becerileri* alt boyutu ile *dışa yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,384$, $p<0,01$). Benzer şekilde, *akademik destek becerileri* alt boyutuyla *içe yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-0,406$, $p<0,01$). *Arkadaşlık becerileri* alt boyutu ile *dışa yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,468$, $p<0,01$). Benzer şekilde, *arkadaşlık becerileri* alt boyutuyla *içe yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-0,473$, $p<0,01$). *Duyularını yönetme becerileri* alt boyutu ile *dışa yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,527$, $p<0,01$). Benzer şekilde, *duyularını yönetme becerileri* alt boyutuyla *içe yönelim problemi* alt boyutu arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-0,473$, $p<0,01$).

Elde edilen bu bulgular incelendiğinde Suriyeli çocukların sosyal beceri puan ortalamaları arttıkça problem davranış puan ortalamalarının azaldığı söylenebilir.

Araştırmanın bu bulgusunu destekleyen çok sayıda araştırma bulgusuna ulaşılmıştır. Webster-Stratton ve diğerlerinin (2001) yaptıkları çalışmada çocuklarda görülen davranış problemlerini çocuklar, ebeveynler ve öğretmenlerle ilişkili olarak incelemişler ve çocukların sosyal becerileri arttıkça saldırgan davranışlarının azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Sarıca (2008), sosyal beceri programının çocuklar üzerindeki etkisini incelediği çalışmada, sosyal beceri programı ile sosyal beceri düzeyi artan bireylerin saldırganlık düzeylerinin azaldığı sonucuna varmıştır. Aykır ve Çifci-Tekinarslan (2012), okul öncesi çocuklarının sosyal becerileriyle problem davranışlarını karşılaştırmayı amaçladıkları çalışmada, çocukların problem davranışları arttıkça sosyal becerilerinin azaldığı sonucuna varmışlardır. Yaşar-Ekici (2013), çocukların sosyal becerileri ile problem davranışlarını incelediği araştırmasında, sosyal beceriler ile problem davranışlar arasındaki ilişkiyi de incelemiş ve sosyal becerilerin arttıkça problem davranışların azaldığı sonucuna varmıştır. Gültekin-Akduman vd. (2015)'nin okul öncesi dönem çocuklarda sosyal beceriler ile sorunlu davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemiş ve davranış sorunları ile sosyal beceriler arasında negatif bir ilişki olduğu, yani yüksek sosyal becerilere sahip çocukların daha az davranış problemi gösterdiği sonucuna varmıştır. Parsak (2015), okul öncesi dönemdeki çocuklarda sosyal beceri ve empati arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin problem davranış üzerindeki etkisini incelemeyi amaçladığı çalışmada, yüksek sosyal beceriye sahip çocukların daha az problem davranış sergilediğini bulmuştur. Topçu-Bilir ve Sop (2016), okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışlarını ve aile ilişkilerini inceledikleri çalışmalarında, çocukların problem davranışları arttıkça aileleriyle olan olumlu sosyal ilişkilerinin azaldığını bulmuşlardır. Köyceğiz (2017) çalışmasında çocukların problem davranış ve sosyal becerilerini incelemiş ayrıca çocukların sosyal becerileri ile problem davranış ilişkisini de incelemiş ve sosyal becerisi yüksek olan çocuklarda problem davranışların daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Araştırmanın nitel verilerinin sonuçlarından da görüleceği üzere çocuğun dil ve iletişim engelleri gibi durumların neden olduğu kendini ifade edemediği durumlarda problemlerli davranışlar sergilediği gözlemlenmiştir. Ancak çocuğun dil ve iletişim becerileri arttıkça ifade sorunlarının azaldığı ve sosyal becerilerinin arttığı ve bu durumun çocuğun problem davranışlarını azalttığı, bu nedenle Suriyeli çocukların sosyal becerilerinin arttığında problem davranışlarının azaldığı bulgusuna ulaşıldığı düşünülmektedir.

Nitel Boyuta Yönelik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın nitel boyutuna yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin Suriyeli Çocuklar Hakkında Genel Görüşleri

Kategori	Kodlar	f*
Olumlu Görüşler	Çok zeki olma (Ö1, Ö9, Ö10)	3
	Dil öğrenme konusunda yetenekli olma (Ö6, Ö7, Ö10)	3
	Taklit etme eğiliminde olma (Ö3)	1
	Yerli çocuklardan daha ileri düzeyde gelişim gösterme (Ö4)	1
	Yerli çocuklardan farklı olmama (Ö8)	1
	Resim konusunda yetenekli olma (Ö1)	1
	Derslere karşı ilgili olma (Ö7)	1
	Temizlik konusunda hassas olma (Ö9)	1

Olumsuz Görüşler	Şiddete meyilli olma (Ö1, Ö2, Ö7, Ö9)	4
	Farklı bir rekabet anlayışına sahip olma (Ö1)	1
	Arkadaşlık ilişkilerinde başarısız olma (Ö3)	1
	Uyum konusunda sıkıntılar yaşama (Ö5)	1
	Duygusal olarak hassas olma (Ö10)	1

*Tabloda katılımcılar birden fazla görüş belirttiklerinden genel toplamda katılımcı sayısından fazla görüş çıkmıştır.

Öğretmenlerin Suriyeli çocuklar hakkında genel görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin çocukların şiddete meyilli olduklarını (f=4), dil öğrenme konusunda yetenekli olduklarını (f=3), çok zeki olduklarını (f=3), taklit etme eğiliminde olduklarını (f=1), farklı bir rekabet anlayışına sahip olduklarını (f=1), yerli çocuklardan daha ileri düzeyde gelişim gösterdiklerini (f=1), yerli çocuklardan farklı olmadıklarını (f=1), arkadaşlık ilişkilerinde başarısız olduklarını (f=1), derslere karşı ilgili olduklarını (f=1), uyum konusunda sıkıntılar yaşadıklarını (f=1) ve resim yeteneklerinin çok iyi olduğunu (f=1) belirttikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin bu soruya dair verdikleri bazı örnek cevaplar aşağıda yer almaktadır:

“...Çok zeki olduklarını, resim yeteneklerinin çok iyi olduğunu, kavga etmeye ve birbirlerine vurmaya meyilli olduklarını ve bizden farklı bir rekabet anlayışları olduğunu düşünüyorum...” (Ö1)

“...Suriyeli çocuklar gelişimsel olarak Türkiye’deki çocuklar ile aynı doğrultuda ilerleme gösteriyor, görev yaptığım okul çevresinin sosyoekonomik düzeyinin düşük olması ile alakalı olarak yerli çocuklara göre daha ileri bir seviyede olabiliyorlar...” (Ö4)

“...Algı kapasiteleri çok yüksek, yabancı dil öğrenme konusunda daha iyiler. Duygusal olarak daha hassaslar...” (Ö10)

Öğretmenlerin genel olarak Suriyeli çocuklar olumsuz görüşten çok olumlu görüş belirttikleri, ama öğretmenlerden en çok gelen cevabın Suriyeli çocuklarda şiddete eğilim gözlemledikleri olduğu belirlenmiştir.

Ülke değiştirmiş olan bu çocuklar anksiyete, şiddet uygulama, uyku ve yeme bozuklukları, özgüven eksikliği ve okulda başarısızlık gibi davranışsal ve psikolojik problemler gösterebilmektedirler (Aydın, Şahin ve Akay, 2017). Bu nedenle öğretmenlerin Suriyeli çocukların şiddete eğilimli olduklarını düşündüklerini ifade ettikleri düşünülmektedir.

Tablo 5: Öğretmen Görüşlerine Göre Suriyeli Çocukların Gösterdikleri Problem Davranışlar

Kategoriler	Kodlar	f*
Davranışlarda Görülen Problemler	Şiddete başvurma (Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10)	8
	Etkinliğin akışını bozma (Ö4, Ö9)	2
	Oyuncakları paylaşmama (Ö9, Ö10)	2
	Yerlere çöp atma (Ö7)	1
	Habersiz bir şekilde sınıfı terk etme (Ö9)	1
	Sınıftaki eşyalara zarar verme (Ö9)	1
	Diğerlerinin başarısını engellemeye çalışma (Ö1)	1
Bireysel Problemler	Endişeli ve ağlamaklı olma (Ö4, Ö8, Ö9, Ö10)	4
	Dikkat dağınıklığı (Ö4)	1

*Tabloda katılımcılar birden fazla görüş belirttiklerinden genel toplamda katılımcı sayısından fazla görüş çıkmıştır.

Öğretmen görüşlerine göre Suriyeli çocukların gösterdikleri problem davranışlar incelendiğinde çocukların en çok şiddete başvurma (f=8), endişeli ve ağlamaklı olma (f=4), oyuncakları paylaşmama (f=2), etkinliğin akışını bozma (f=2), yerlere çöp atma (f=1), dikkat dağınıklığı (f=1), sınıftaki eşyalara zarar verme (f=1), diğerlerinin başarısını engellemeye çalışma (f=1) ve habersiz bir şekilde sınıfı terk etme (f=1) gibi problem davranışlar gösterdikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin bu soruya dair verdikleri bazı örnek cevaplar aşağıda yer almaktadır:

“...İfade ediş sorunu yaşadıkları için sorun çözmekte zaman zaman şiddet yolunu kullanırlar...” (Ö3)

“...Dikkatlerini vermemeleri, etkinliğin akışını bozmaları, zaman zaman ağlamaları gibi problem davranışlar gözlemledim...” (Ö4)

“...Problemlerini ağlayarak ya da arkadaşlarına vurarak çözmeye çalışıyorlar. Oyuncakları paylaşma konusunda da sorunlar oluyor...” (Ö10)

Öğretmenlerin çocuklarda gözlemledikleri problem davranışların daha çok davranışlarda görülen problemler olduğu görülmüştür. Buna ek olarak öğretmen görüşlerine göre Suriyeli çocuklarda en çok görülen problem davranış şiddete başvurma, ikinci sık görülen problem davranış ise çocuğun endişeli ve ağlamaklı olmasıdır.

Sinoğlu-Günden (2019) çocukların problem davranışlarına ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin incelemeyi amaçladığı araştırmasında öğretmenlerin çocukların dışa yönelim problem davranışlarına zarar verme, saldırgan davranış, kural ihlali, antisosyal davranış, sözlü şiddet, uygun olmayan fiziksel eylem, öfke sorunu, karşı koyma ve toplumsal normlara uygunsuzluk problemlerini örnek gösterdikleri, içe yönelim problem davranışlarına ise iletişim problemleri, duygusal eylemler, kıskançlık, özgüven eksikliği, korku ve kaygı gibi problemleri örnek gösterdikleri görülmüştür. Suriyeli çocukların travma, depresyon ve anksiyete semptomlarını incelemeyi amaçladığı araştırmasında ise Uğurlu (2015), çocukların %60,3'ünün travma sonrası stres bozukluğu riskinin yüksek olduğu, %31,1'inde kaygı ve %17,6'sında depresyon belirtileri görüldüğünü saptamıştır. Bu bulguların mevcut çalışmanın bulguları ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Çocuklar göç sırasında veya sonrasında ya da terör saldırıları ve savaş gibi nedenlerle suç örgütlerine katılım, insan kaçakçılığı ve şiddet gibi çeşitli sömürü ve istismara maruz kalabilirler (Erden & Gürdil, 2009; Katipoğlu, Şimşek & Gündüz, 2018). Bu olumsuzluklara maruz kalan çocukların şiddete eğilim olasılıklarının arttığı (Ayan, 2007), bu nedenle mevcut bulguya ulaşıldığı düşünülmektedir.

Tablo 6: Öğretmen Görüşlerine Göre Suriyeli Çocukların Gösterdikleri Problem Davranışların Nedenleri

Problem Davranışların Nedenleri	Kodlar	f*
	İletişimin yetersiz olması (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10)	7
	Ailevi nedenler (Ö2, Ö3, Ö9, Ö10)	4
	Çevrenin olumsuz yaklaşımı (Ö5, Ö10)	2
	Yetiştikleri ortam (Ö1, Ö9)	2
	Dikkat çekmeye çalışma (Ö5)	1
	Göçün getirdiği zorluklar (Ö1)	1
	Savaşın etkisi (Ö1)	1

*Tabloda katılımcılar birden fazla görüş belirttiklerinden genel toplamda katılımcı sayısından fazla görüş çıkmıştır.

Suriyeli çocukların gösterdikleri problem davranışların nedenlerine yönelik Öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmenlerden gelen cevapların; iletişimin yetersiz olması (f=7), ailevi nedenler (f=4), yetiştikleri ortam (f=2), çevrenin olumsuz yaklaşımı (f=2), göçün getirdiği zorluklar (f=1), dikkat çekmeye çalışma (f=1) ve savaşın etkisi (f=1) şeklinde olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin bu soruya dair verdikleri bazı örnek cevaplar aşağıda yer almaktadır:

"...Nedeni büyüdüğü ortam. Benim öğrencilerim 5 yaşında. Türkiye'de doğup büyümüşlerdi yani savaş görmemişlerdi fakat savaş cümleleri ile büyüdüler. Mülteci olarak doğdular..." (Ö1)

"...Çok çocuklu aile olma, ailelerin ilgisizliği nedeniyle..." (Ö2)

"...Dil konusunda sıkıntılar olduğunu düşünüyordum. Anlaşılmayan bir çocuk sinirlenebilir, içe kapanabilir, yalnızlaşabilir ve kendini ifade edemez. Dil baya sıkıntı oluşturuyor..." (Ö8)

Öğretmenlerin çoğunluğunun Suriyeli çocuğun problem davranışına iletişimde yaşadıkları güçlüklerin neden olduğunu düşündüklerini ifade ettikleri görülmüştür. Göç yaşamış çocukların eğitim ortamlarında dil ve iletişim sorunları ile karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir (Leseman, 2007). Suriyeli çocukların karşılaştıkları bu iletişim problemlerinin onlarda davranış problemlerine neden olabileceği (Kardeş & Akman, 2018) düşünülmektedir.

Tablo 7: Öğretmen Görüşlerine Göre Suriyeli Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri

Suriyeli Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri	Kodlar	f
	Orta ve yüksek düzey (Ö1, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10)	7
	Düşük düzeyde sosyal beceriye sahip olma (Ö2, Ö3, Ö5)	3

Suriyeli çocukların sosyal beceri düzeylerine ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin 7'sinin Suriyeli çocukların sosyal beceri düzeylerinin orta ve yüksek düzeyde olduğunu (f=7), 3'ünün ise düşük düzeyde olduğunu (f=3) düşündükleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin bu soruya dair verdikleri bazı örnek cevaplar aşağıda yer almaktadır:

"...Düşük düzeyde. Toplumsal kurallara uymakta zorlanmaktadırlar..." (Ö3)

"...Sosyal becerileri dil bilmemelerine rağmen normal seviyede..." (Ö4)

"...Bence yüksek düzeyde. Sosyal olarak yetenekliler ve arkadaşları onların oyunlarını çok seviyor..." (Ö7)

Öğretmenlerin en çok Suriyeli çocukların sosyal becerilerinin orta ve yüksek düzeyde olduğunu belirttikleri görülmüştür. Benzer şekilde Sahlı (2018) yürütmüş olduğu çalışmada okul öncesi dönemi çocuklarının sosyal becerilerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 2: Öğretmen Görüşlerine Göre Suriyeli Çocukların Sosyal Becerilerinde Farklılaşmaya Neden Olan Durumlar

Kodlar	f*
Etki Eden Faktörler	
Dil bilmeme (Ö2, Ö7, Ö8, Ö10)	4
Kültür farklılığı (Ö2, Ö5, Ö7)	3
Yaşadıkları ortama alışmış olma (Ö1, Ö3)	2
Çekinme (Ö6, Ö9)	2
Aile (Ö9, Ö10)	2
Çocuğun karakter özelliği (Ö4)	1

*Tabloda katılımcılar birden fazla görüş belirttiklerinden genel toplamda katılımcı sayısından fazla görüş çıkmıştır.

Öğretmen görüşlerine göre Suriyeli çocukların sosyal becerilerinde farklılaşmaya neden olan durumlar incelendiğinde öğretmenlerin çocukların dil bilmeme (f=4), kültür farklılığı (f=3), aile (f=2), çekinme (f=2), yaşadıkları ortama alışmış olma (f=2) gibi durumlarının ve karakter özelliklerinin (f=1) sosyal becerilerine etki ettiğini düşündüklerini belirttikleri tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin bu soruya dair verdikleri bazı örnek cevaplar aşağıda yer almaktadır:

“...Çok alışık oldukları bir ortam var. Orada doğup büyüdüler sanki hiç köyünden çıkmamış biri gibi...” (Ö1)

“...Dil gelişiminin seviyesinin çocuğun sosyal beceri düzeyini etkilediğini düşünüyorum...” (Ö8)

“...Teşekkür etme, sabah geldiği zaman günaydın veya gideceği zaman güle güle denmesinin nedeni Aile. Çünkü aileler çocukları okula getirip götürdüğü için anne veya baba günaydın veya güle güle demesi gerektiğini vurguluyor...” (Ö10)

Öğretmenlerin Suriyeli çocukların sosyal becerilerinde en çok farklılaşmaya neden olan durum olarak çocukların dil bilmemesini gördükleri belirlenmiştir. Çocukların dil yeterliliği arttıkça sosyal becerilerinin de arttığı fakat dil ve iletişim becerilerinin yetersiz olmasının çocuğun sosyal becerilerini de olumsuz etkileyeceği (Ergin, 2012; Kıyak, 2016; Özkazanç, 2017), bu nedenle öğretmenlerin Suriyeli çocukların Türkçe bilmemeleri durumunun onların sosyal becerilerinde farklılaşmaya neden olduğunu belirttikleri düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar dikkate alındığında; geçici koruma altındaki 4-5 yaş grubu Suriyeli çocukların problem davranış puan ortalamalarının düşük düzeyde olduğu ve sosyal beceri puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Söz konusu bu çocukların sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki korelasyonel ilişki incelendiğinde sosyal beceri başlangıç becerileri, duygularını yönetme becerileri, arkadaşlık becerileri ve akademik destek becerileri, alt boyutları ile problem davranış içe yönelim ve dışa yönelim alt boyutları arasında yüksek düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde Suriyeli çocukların şiddete eğilim gösterdiklerini, fakat dil öğrenme konusunda yetenekli olduklarını ve çok zeki olduklarını düşündükleri tespit edilmiştir. Öğretmenler Suriyeli çocuklarda en çok görülen problem davranışların sınıf içi davranışlarında olduğunu ve bu çocukların en çok şiddete başvurma davranışı gösterdiklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler çocukların bu davranışları yetersiz iletişim sebebi ile ve özellikle de kendilerini ifade edemedikleri durumlarda gösterdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin Suriyeli çocukların genellikle orta sosyal beceri seviyesine sahip oldukları ve bu düzeye çocukların Türkçe bilmemesinin etki ettiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Sonuçlara bakıldığında, Suriyeli çocukların çeşitli davranış problemleri sergiledikleri ve sosyal becerilerini kullanmaları gereken durumlarda birtakım zorluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu çocukların kendi ülkelerindeki savaş sırasında, ülke değiştirme yolunda ve yeni geldikleri ülkede çeşitli zorluklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Söz konusu bu çocukların ve ailelerin yaşadıkları zorlukların etkisinin azalmasına yardımcı olmak ve yeni ülkeye uyumlarını kolaylaştırmak için çocukları, ailelerini ve öğretmenlerine yönelik, çocuk, aile ve öğretmen arasındaki iletişimi, çocuğun akademik becerilerini, çocuk ve ailenin ruhsal ve fiziksel sağlığını ve aile eğitimini kapsayacak bir oryantasyon programı modelinin geliştirilip uygulamaya koyulmasının çocuğu ve aileleri olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Suriyeli çocukların yüzleştikleri bahsi geçen bu zorluklardan bazılarının onlar için travmatik etkileri olabilmektedir. Çocukların öncelikle bu travmalarının ele alınması ve bu yönde çalışmalar yapılmasının çocukların ruh sağlıkları için faydalı olacağı ve ülkemize uyum süreçlerini hızlandıracağı düşünülmektedir. Özellikle de Suriyeli çocuk popülasyonunun yoğun olduğu okullarda Arapça bilen rehber öğretmenlerin görevlendirmelerinin sağlanmasının çocuklar için faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışma sadece okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş grubu Suriyeli çocuklar ile sınırlıdır. Problem davranış ve sosyal beceriler sadece okul öncesi dönemde değil, hayat boyu insanları etkilemektedir. İlkokul, ortaokul ve liselerde eğitim görmekte olan Suriyeli çocukların problem davranış ve sosyal

becerilerine yönelik farklı çalışmalar yapılarak çocukların durumunun belirlenmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir. Mevcut araştırma Şanlıurfa ili ve 4-5 yaş grubu Suriyeli çocuk ile sınırlıdır. Bu durum genelleme yapma imkânını azaltmaktadır. Aynı çalışma farklı örnekleme de yapılmasının faydalı sonuçlar sunabileceği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklarla ilgili yapılan akademik çalışmaların çoğunlukla iletişim problemleri nedeniyle çocukların öğretmenleriyle yapıldığı görülmektedir. Çocuklar ve aileleri ile yapılacak akademik çalışmaların daha gerçekçi ve doğru sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akkoyunlu-Ertan, K. & Ertan, B. (2017). “Türkiye’nin Göç Politikası”, *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 1(2):7-39.

Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). “Türkiye’de Göçmen Çocukların Profili. Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması”, IOM (Uluslararası Göç Örgütü) İsveç Uluslararası Kalkınma ve İş Birliği Ajansı.

Avcioğlu, H. (2005). *Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi*, Kök, Ankara.

Ayan, S. (2007). “Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8:206-214.

Aydın, D.; Şahin, N. & Akay, B. (2017). “Göç Olayının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri”, *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi Dergisi*, 7(1):8-14.

Aykır, T. & Çifci-Tekinarslan, İ. (2012). “Okul Öncesi Dönemdeki Zihinsel Yetersizliği Olan ve Olmayan Çocukların Sosyal Becerileri ve Problem Davranışlarının Karşılaştırılması”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2):627-648.

Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açından Göç, Elit Kültür*, İstanbul.

Barbour, N. & Seefeldt, C. (1998). *Early Childhood Education: An Introduction*, Upper Saddle River, New Jersey.

Creswell, J. W. (2014). *Araştırma Deseni, Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, Eğiten Kitap, Ankara.

Çetingöz, D.; Doğru, S. & Yıldırım, S. (2017). “Göç Eden Çocuklara Sunulan Sosyal Beceri Eğitim Programının Stresle Baş Edebilme Durumlarına Etkisinin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(12):187-202.

Çubukçu, Z. & Gültekin, M. (2006). “İlköğretimde Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler”, *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 37:155-174.

Dedeoğlu, S. & Ekiz-Gökmen, Ç. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma Türkiye’de Yabancı Göçmen Kadınlar*, Efil, Ankara.

Demirhan, Y. & Aslan, S. (2015). “Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi”, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1):23-62.

Erden, G. & Gürdil, G. (2009). “Savaş Yaşantılarının Ardından Çocuk ve Ergenlerde Gözlenen Travma Tepkileri ve Psiko-Sosyal Yardım Önerileri”, *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24):1-13.

Ergin, B. (2012). “5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeyleri ile Sosyal Kabul Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.

Fazlıoğlu, Y.; Okyay, L. & Ilgaz, G. (2011). “Okulöncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1):253-266.

Göç İdaresi Başkanlığı (2022). *Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete göre Dağılımı*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> sayfasından erişilmiştir.

Gültekin-Akduman, G.; Günindi, Y. & Türkoğlu, D. (2015). “Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37):673-683.

Gümüş, Y. & Bilgili, N. (2015). “Göçün Sağlık Üzerindeki Etkileri”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18:63-67.

- Gün, Z. (2016). "Göç Psikolojisi". (Ed. Edimsel, K.), Çağdaş Psikoloji Akımları, 11. Bölüm, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Hukkelberg, S.; Keles, S.; Ogden, T. & Hammerström, K. (2019). "The Relation Between Behavioral Problems and Social Competence: A Correlational Meta-Analysis", BMC Psychiatry, 19(1):1-14.
- İkiz, F. E.; Mete-Otlu, B. & Ekinci-Vural, D. (2016). "Erken Çocukluk Döneminde Görülen Problem Davranışlar: Öğretmenlerin Değerlendirmesi", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(17):216-229.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). "Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlilik Güvenirlik Çalışması", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karadağ, H. (2008). "Adana İlindeki Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Gelişim Özelliklerinin Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kardeş, S. & Akman, B. (2018). "Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri", İlköğretim Online, 17(3):1224-1237.
- Katipoğlu, B.; Şimşek, P. & Gündüz, A. (2018). "Immigration and Children", Disaster and Emergency Medicine Journal, 3(1):26-30.
- Kıyak, Ü. E. (2016). "Zihinsel Yetersizliği Olan Kaynaştırma Öğrencilerinin Pragmatik Dil Becerileri ile Sosyal Becerileri, Problem Davranışları ve Akademik Yeterlilikleri Arasındaki İlişki", Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Köyceğiz, M. (2017). "Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin İletişim Becerileri ve Çatışma Eğilimleri ile Çocuklarının Sosyal Becerileri ve Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Leseman, P. (2007). Early Education for Immigrant Children, Migration Policy Institute, Utrecht.
- Lynch, S. A. & Simpson, C.G. (2010). "Social Skills: Laying the Foundation for Success", Dimensions of Early Childhood, 38(2):1-10.
- McIntyre, T. (2003). Teaching Social Skills to Kids Who Don't Have Them. <http://www.ldonline.org/article/14545/> sayfasından erişilmiştir.
- Okyay, L. (2008). "6 Yaş Grubu Çocukların Aile Resimlerinin Sosyo-Kültürel Değişkenler ve Davranış Problemleri Açısından Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Ömeroğlu, E.; Büyüköztürk, Ş.; Aydoğan, Y.; Çakan, M.; Kılıç-Çakmak, E.; Özyürek, A.; Gültekin-Akduman, G.; Günindi, Y.; Kutlu, Y.; Çoban, A.; Yurt, Ö.; Koğar, H. & Karayol, S. (2014). "Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen Formunun Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri", 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(8):37-46.
- Özcan, F. (2018). "Okul Öncesi Eğitimi Alan Çocuklarda Teknoloji Kullanımı ve Sosyal Becerilerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Özdemir-Topaloğlu, A. (2013). "Etkinlik Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Çocukların Akran İlişkilerine Etkisi", Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özkazanç, C. N. (2017). "Gelişimsel Dil Konuşma Bozukluğu Olan ve Tipik Gelişim Gösteren Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri ve Davranış Problemlerinin Değerlendirilmesi", Yüksek Lisans Tezi, Işık üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, K. (2017). "İstanbul'daki Suriyeli Çocukların Öfke ve Sosyal Uyum Düzeyleri", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Parsak, B. (2015). "Ebeveyn Tutumları ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocukların Empati ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Rolü", Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Polat, G. (2007). "İç Göçün Çocuk Ruh Sağlığına Etkisi ve Sosyal Hizmet Müdahalesi", Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 18(1):89-106.

Riordan, C. M.; Schaffer, B. S. & Stewart, M. M. (2005). "Relational Demography within Groups: Through the Lens of Discrimination" (Ed. R. L. Dipboye & A. Collella), *Discrimination at Work: The Psychological and Organizational Bases*, ss.37- 62, Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.

Sahlı, E. M. (2018). "Endonezya'da İki Farklı Okulda Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Gelişimi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Samancı, O & Uçan, Z. (2017). "Çocuklarda Sosyal Beceri Eğitimi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1):281-288.

Sarıca, A. K. (2008). "Sosyal Beceri Programının Ergenlerin Saldırganlık Düzeyine Etkisi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.*

Sayın, Y.; Usanmaz, A. & Aslangiri, F. (2016). "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31):1-13.

Sinoğlu-Günden, T. (2019). "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Çocukların Problem Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Stevens, E. M.; Masgoret, A. M. & Ward, T. (2007). "Problems of Psychological and Sociocultural Adaptation among Russian Speaking Immigrants in New Zealand", *Social Policy Journal of New Zealand*, 30:178-198.

Şimşek, H. & Kula, S. S. (2018). "Türkiye'nin Göçmen Politikasında İhmal Edilen Boyut: Eğitsel Uyum Programı", *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2):5-21.

Taner-Derman, M. & Başal, H. A. (2016). "Okul Öncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki", *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1):115-144.

Tanrıkulu, F. (2017). "Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Çocukların Eğitim Sorunu ve Çözüm Önerileri", *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86):127-144.

Topçu-Bilir, Z. & Sop, A. (2016). "Okul Öncesi Dönemindeki Çocukların Aile İlişkileri ile Çocuklarda Görülen Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40:20-43.

Uçar, N. Y. (2010). "Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sosyal Becerilerini Etkileyen Faktörler", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Konya.

Uğurlu, N. (2015). "Outcome Of Art Therapy Intervention on Trauma, Depression and Anxiety Symptoms Among Syrian Refugee Children", Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

UNICEF (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar, http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiye'deki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar%20Bilgi%20Notu_Temmuz_2016.pdf sayfasından erişilmiştir.

Webster-Stratton, C.; Reid, M. J. & Hammond, M. (2001). "Treating Children with Early on Set Conduct Problems: Intervention Outcomes for Parent, Child, and Teacher Training", *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33:105-124.

Yaşar-Ekici, F. (2013). "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Aile Katılım Çalışmalarına Katılan ve Katılmayan Ailelerin Çocuklarının Sosyal Beceri ve Problem Davranışlar Açısından Karşılaştırılması", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.